

Fulls de la Revista

Sumari

El camí que ens espera
SUSANNA RAFART

Transposicions recreatives
en sonets acròstics
JOAN JULIÀ-MUNÉ

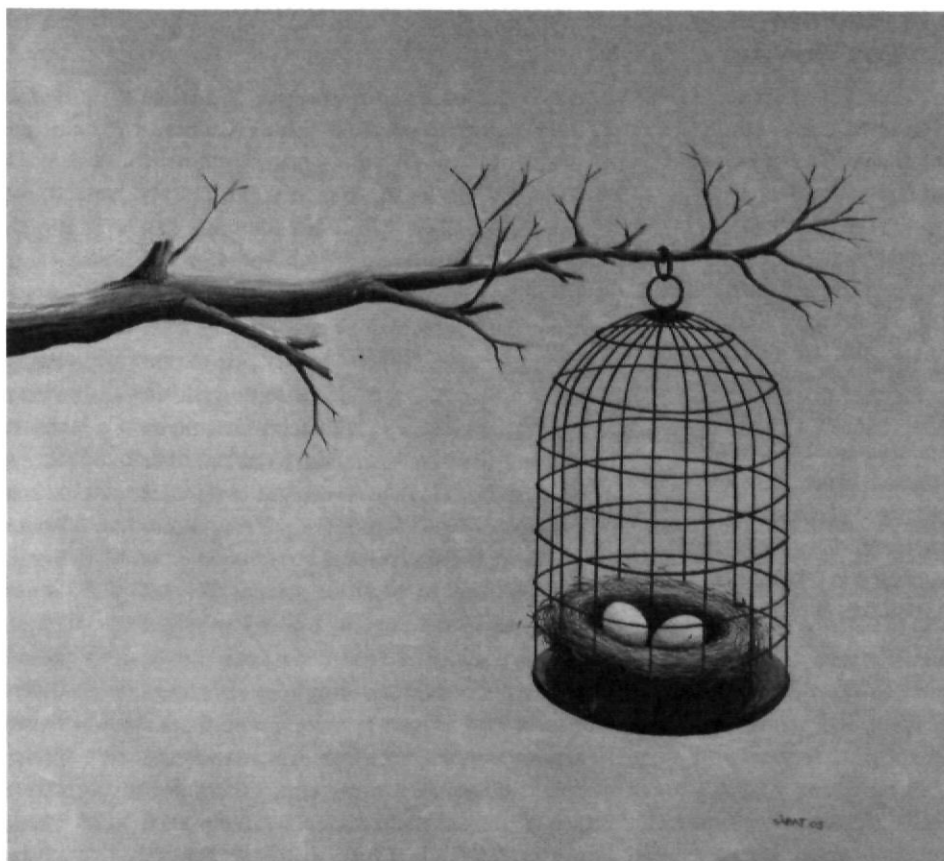
Qüestionant la pantera
GUILLEM MOLLA

Marques de biblioteca
ENRIC SULLÀ

Jordi Sàbat i Ortiz

(Palafrugell, 1960), l'il·lustrador d'aquests Fulls, és dissenyador gràfic i exerceix com a professor d'aquesta matèria a l'Escola Superior de Disseny Elisava de Barcelona. Com a il·lustrador, col·labora regularment als mitjans de comunicació *El Periódico*, *Avui* i *La Vanguardia*, entre d'altres, i a editorials com Edhasa, Planeta, Destino, Grijalbo o Anagrama. Amb Lorenzo Sila va guanyar el premi Destino Infantil Apel·les Mestres, l'any 2002. Des de 1994 ha realitzat una bona quantitat d'exposicions individuals arreu de l'Estat espanyol, de Múrcia a Sant Feliu de Boada, passant per Barcelona i Madrid. L'any 2005 va exposar al Centre d'Estudis Catalans de París.

El camí que ens espera

Susanna Rafart

Un petit quadre de John Constable de l'any 1812, que s'exposa a la Fundación Lázaro Galdiano de Madrid, podria ser el marc perfecte per començar aquests apunts sobre Ricard Creus. Aquest és un oli d'una gran modernitat perquè només hi trobem els elements essencials d'un paisatge que serveixen la idea del quadre, que és mostrar un camí solitari, un camí que destaca entre els grisos del paisatge nòrdic, amb els seus gruixos de terra, els seus ocres definits i la corba que es perd a la vista, però que traça una destinació inequívoca, cap a algun lloc que no cal explicar perquè qui veu la imatge comparteix aquell mateix espai cada dia, i per tant sap que sap. Aparentment, tot és fora del temps. Però només aparentment, perquè el pintor ha anat a prescindir de tot allò vulnerable o excedent. És per això que avui podem mirar la seva obra sense dificultat i amb una mirada de present: perquè ens valem de l'esguard de l'espectador del passat, de la ferma convicció, en veure el paisatge,

Els dibuixos de Lourdes Rai

Una lamentable errada informàtica va fer que en els Fulls del número anterior (237) es repetís la nota biogràfica de l'il·lustrador del núm 236, en comptes d'aparèixer-hi la corresponent a l'autora dels dibuixos que il·lustraven realment els Fulls. Hem de fer constar, doncs, que els dibuixos del núm. 237 eren originals de Lourdes Rai. El text biogràfic que s'havia de publicar a la primera pàgina dels Fulls és el següent:

Lourdes Rai (Palafugell, 1977), il·lustradora dels Fulls del núm. 237, es va llicenciar l'any 2000 en història de l'art per la Universitat de Barcelona i va obtenir el màster en Comunicació i Crítica d'Art per la Universitat de Girona l'any 2001. Mentre estudiava a Barcelona, va assistir als Tallers del Cercle Artístic de Sant Lluç. La seva formació artística es va completar amb tallers de gravat, d'aquarel·la i de treballs tridimensionals en art-paper. Des de l'any 1996 ha realitzat exposicions individuals en diverses ciutats catalanes i de l'Estat espanyol, a més d'Itàlia, França, Portugal i Colòmbia. L'any 2003 va il·lustrar la biografia de l'escriptora Aurora Bertrana publicada per la Diputació de Girona.

que allò contemplat existia, que allò anava a algun lloc. La senzillesa dels elements ens fa hereus d'aquesta visió segura.

Cada dia un dia se'ns manifesta d'una manera semblant. Llegir la major part dels llibres poètics que el construeixen per ordre cronològic m'ha fet adonar de la clara línia que marquen tots ells cap a un mateix sentit. Ricard Creus ha anat traçant un camí, tan definit en els seus contorns que es justifica per ell mateix, en aquesta primera línia de la literatura catalana. Per mostrar-ho, el meu recorregut avui anirà pas a pas de cada llibre. Perquè si una cosa queda molt clara en tot el cicle és que en la seva poesia hi ha hagut de manera constant la imposició del present, o més ben dit, el diàleg gens sord amb cada cosa que la història portava a la condició del poeta com a jo. I el que té valor d'això és que aquesta contingència sobrevé a l'individu com a desequilibri i, per tant, cal emmotllar la paraula d'una manera molt precisa per poder fer-hi front. El dir de Ricard Creus, tanmateix sense vertigen a pesar de la seva lucidesa, és el resultat de la depuració de la seva veu directa, d'una finor exquisida en la seva continuïtat. No ha sortit a tirar dards quan convenia, ha anat convencent mot a mot, dia rere dia, de la justícia del poeta. Cal recordar aquí dues coses: la seva inicial vocació plàstica, posteriorment abandonada per la pràctica artística i conservada per a la pedagogia, i la seva passió per l'obra de Pablo Picasso, els dibuixos del qual són de traç ininterromput i lligat, sempre sostingut; com la paraula de Ricard Creus, que en el temps es manté amb una sola

volada. Crec que aquesta característica és una de les més importants en la seva obra.

Els dies de cada dia és de l'any 1968. En aquest llibre ja es planteja la proximitat de Ricard Creus amb aquesta idea de la paraula lligada, sentit i cos de tot, concepte i temps harmònics. A la vegada, cal veure-hi les lectures atentes de Cesare Pavese i la seva capacitat de fer emergir la vida quotidiana. Els versos citats dels mars del sud que precedeixen els poemes de Ricard Creus responen a una veritat narrativa que plana en l'obra del nostre poeta: el somni no és mai prou bonic, perquè ens desentenem del món en molts aspectes. També m'agradaria recordar aquí *El primer home* d'Albert Camus, en què el novel·lista parla dels seus orígens, de la dificultat de la seva alfabetització, de l'amor a l'àvia, del descobriment de la literatura, de l'olor de la terra. El poema que inicia el primer llibre de Ricard Creus és, en aquest punt, també iniciàtic. «Inici» és un cant a la naturalesa de l'home, a l'acceptació dels seus límits, l'actitud d'atenció i espera que des del principi manifesta el poema per «donar» o

RECERQUES

«oferir» a l'altre o als altres: «Entre esquerra i dreta, / xop de temps podrit, / tot un home, / reduït / a confegir paraules / per a aquells que s'aturin / a trobar-ne el sentit».

En aquest primer text ja trobem un element central: la necessitat del poeta de trobar un significat al seu món. Dibuixa, diria jo, el seu lliurament a una societat que corsecava la llibertat amb la intenció de ser sempre vas comunicant, vigilant del sentit. I això ho diu a mitja veu, com gairebé totes les coses importants que el poeta sap explicar. El ritme sincopat dels versos va fent com una dalla amable que concentra la lectura cap al resultat essencial a cada poema. La voluntat de docència que pugui tenir l'obra de Brecht hi és d'esquiltlentes en Ricard Creus, però en conserva la ironia en el matis. Ho veiem en el poema «La duana»: «Quan l'home aconseguí / treure el cap, / quedà astorat. / Un grup de funcionaris, / del país somiat, / li comunicà, mudament, / però amb molta justesa de signes, / que, malgrat tot, / l'innat en l'home / és la incomunicació».

Com s'observa, apareix molt aviat un tema bàsic de Ricard Creus: el concepte de comunicació en l'art. Avui podríem dir que aquesta idea és gairebé subversiva perquè en la nostra societat agònica els artistes ni tan sols no pretenen comunicar. Tornem, doncs, al poeta social des de la intimitat que, amb elements molt lírics, crea una paràbola d'una gran efectivitat. D'aquí que aquest poema és el cap del fil de tota l'obra de Creus perquè ja matisa la seva reflexió sobre el sentit del cant. Títols que hi concorren són «Impostació de veu», «Lliçó de cant», «El magnetòfon», «La cançó de protesta», «El telèfon». Entre versos ens diu això: «No hi ha melodia més bonica / que l'amagada / entre mots ben dits».

Però el món no està per fer treballar aquesta senzillesa imprescindible i enlloc no s'expressa la veritat. Creus rebutja la circumstància estètica perquè cal saber dir allò que tothom calla. Més ben dit, *feineja* en el seu entorn per descobrir la perversió de les disfresses que ens acompanyen.

Un segon tema molt rellevant, que ja s'inicia en aquest llibre i que es fa extensible a tota la seva obra amb pics culminants, és la defensa de la dona. Aquí el trobem al poema «La dona». Hi té una veu tan directa com la de Montserrat Abelló. La dona de Creus diu: «Jo me l'escolto, en Sartre».

La lliçó que dos i dos són quatre es repeteix aquí i en d'altres llibres. Desordir l'evidència és una feina difícil. La lliçó contra el paisatge és un clam que parteix del temps de Verdaguer. Durant la dictadura, l'ull no vol mirar i fins i tot avui hi ha poetes que mantenen la denúncia del fals esguard. Creus diu: «Parlarem estrictament de flors / quan el meu paisatge ho vulgui».

Paisatge és doncs entorn moral, argument i no decorat. Amb Creus llegim que cap temps no és bo per parlar de flors, sempre hi ha alguna urgència, algun destret que cal explicar.

Amb el llibre *Jo amb mi. Poema circular*, de 1972, arribem a dos temes que van molt lligats: la centralitat de l'home i la dona com a preocupació d'una banda, i l'experimentació formal lligada al compromís de l'altra. Creus ens parla aquí sobre els vestits, és a dir, sobre la màscara i la dificultat de ser un mateix. Seguim després per unes dreces que s'hauran de posar en els mapes mítics de Barcelona. El barri de les Corts està present en els llibres d'aquesta etapa perquè el poeta ha buscat la identificació amb l'indret: l'ésser cal que sigui d'un lloc per entendre's. Aquesta és una mostra més de la seva idea de proximitat amb l'entorn. El traç continu enllaça ara amb la veu de Salvador Espriu. *Quatre sonets per trencar el son* és potser més un plec de poemes que no pas un llibre; parlar als ulls, escriure del carrer, dinar amb les eines. Torna a sortir Picasso, i es fa present la mort del pare. L'any 1973 arriben *Poemes de l'altra veu*, en què la boca del poeta és cedida a la veu de la dona. Aquest aprofundiment per entendre l'altre és un dels trets bàsics de la poètica de Ricard Creus. El text s'acompanya d'un dibuix d'Esther Boix, quatre mans unides per la capacitat germinativa del món. Camins plàstics i lírics que s'uneixen per destapar efectes que les trampes de la raó ens imposen. D'aquí que el tractat aritmètic no sigui tal tractat, les coses no són com sembla que són.

L'amor ha estat fonamental al llarg d'aquesta trajectòria: 1973 és l'any d'*Epíleg de l'any madur*, un calendari de sentiments que fa fruitar noves maneres de llenguatge. A aquests meandres d'amor no se'ls ha de suposar desinterès pel moment històric. Crec que Ricard Creus és un activista pacífic però mai perifèric, que va enviant missatges d'atenció: «cal recordar que qui no juga para».

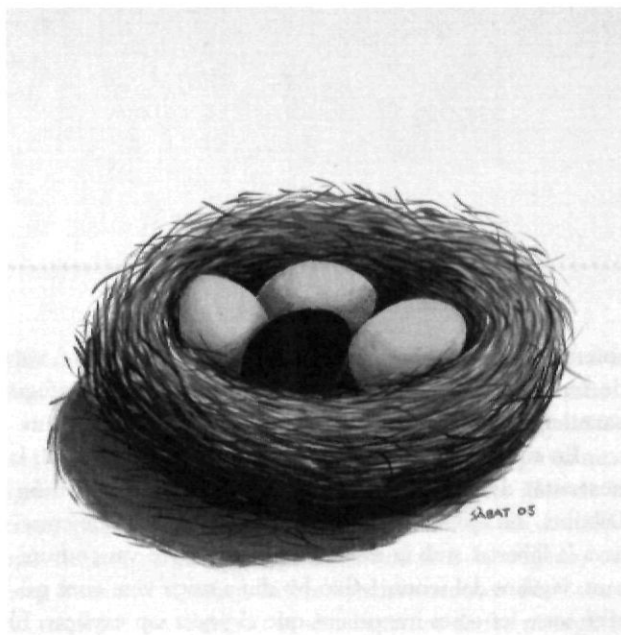
.....

Si em dones l'adéu no et prenc pel mot és una carta amb interrupcions a l'estimada. A les relacions de variació que ofereixen els quatre elements, s'hi han de sumar aquells que pertanyen a l'home: fang i sang. La *sad mortality* de Shakespeare s'esdevé aquí amb un ritme fluvial, en què els poemes són còdols que, un rere l'altre, van afinant uns mateixos sentits. Hi ha un cert blindatge contra l'amor no correspost: «i el cant se m'adorm com se m'adorm una cama / i el pesigo i el burxo perquè arribi viu a qui l'escolti».

La presó del cos ve determinada per K. Mansfield a *M'estimo el cos*. Les llargues dedicatòries de Ricard Creus són poemes i pomells d'humanitat. A partir d'aquest moment, el seu món es desplega en objectes i coses, fins i tot en la memòria de l'amor, que fa que renovi l'esperit d'observació de l'art: «Policlet se'n riuria, del meu cànon, / i jo l'estimo igual; les meves mides, / de tant macerar-les amb els ulls i les mans, / s'han fet humanes, cos d'home meitat encaixada / a la teva meitat, que no sap viure sol, perquè [...]».

Més endavant el poeta diu: «no sóc geometria de cristall, sóc, també carn esgarrinxada pel / diamant». Hi ha una recurrència per la qual el poeta explica la vida contra la matemàtica. Dit d'una altra manera, lluita contra les veritats monolítiques i tallants. L'amor és per a ell un territori d'àmplia llibertat.

A partir d'aquí ens trobem amb les peces cabdals *36 poemes a partir del 36*, el gran llibre de poemes contra la guerra i sobre la guerra. La represa històrica és explicada, com sempre, d'una manera particular. La generositat de Ricard Creus fa que la seva vivència personal pugui ser viscuda com a experiència col·lectiva: qui no pot assumir la mirada d'un nen davant la barbàrie i el silenci? Però el món no està preparat perquè siguem generosos: allò que volem donar, que oferim, el món no ens ho vol. Per Ricard Creus aprenem també aquesta paradoxa. El poeta davant les causes socials ofereix el cos, afina el llapis perquè la seva dimensió estricta tingui l'alçada de la del lector, ni per sobre ni per sota. Sant Juan de la Cruz ofereix el cos per apropar-se a Déu. Creus es dona a l'home. El mirall del passat infantil recupera figures anònimes dels dies perduts que han viscut històries que s'aixequen sobre les cendres i on domina l'amor per sobre de tot. És el poble qui manté els valors de l'ésser humà en temps de guerra perquè l'home mateix no es perdi. Més tard, Creus recupera la important etapa de formació i de reflexió artística a *Retomar a Itàlia*, de 1978, amb l'interval de dos llibres breus *Sis cremades sobre coure* i *Escrit de nit*. Tornem, per dir-ho en una expressió d'Octavio Paz, als «privilegis de la vista», que mai no falten en l'obra de Ricard. De nou, el

poeta va a la contra de les modes, del tot s'hi val del 68. En el llibre, descobrim elements desenvolupats més endavant a *36 poemes a partir del 36*, com per exemple el motiu central de «L'avió de fusta negra». Tanmateix, el recurs de la repetició es fa més acusat aquí, subtilment s'adopten formes d'oració o de crida o d'ordre que desvetllen paradoxalment un altre significat. Bona part del que hem dit fins aquí es podria resumir en el poema «El pa de cada dia»: «Si pogués / construir / un poema / com aquell qui / llesca pa. / Si pogués / construir-lo / llesca a llesca / com qui fa / un nou pa».

El sentit de la construcció del món passa per això, fet pel qual tota lluita és positiva.

A *El llibre foradat* ja hem canviat de paisatge. El llibre torna al diàleg extens amb la pintora Esther Boix. El llibre foradat és com un cel de bosc, travessat per branques que fan un brodat on descobrir el blau. El treball pictòric de l'artista s'endinsa en la idea de trobar, en les fronteres de la llum, la carn amb el verd, la mà i el gest, l'harmonia. A partir d'aquí, el bosc líric ens ofereix també aquests traus benèfics per on el lector pot entrar per protegir-se. D'una manera molt clara Creus indica que es pot trobar un camí comú, allò que justament cercava en els primers reculls de versos. Però el camí exigeix, i això ho deixa molt clar, el fil de la companya.

Finalment, per anar acabant, només voldria destacar del text en procés la forta presència de la casa, que ara desplaça la dimensió humana: el lloc on es recull tot el que s'ha viscut. Una casa que és suma de tot: feta de parets plenes com les dedicatòries, de més amor encara i d'entusiasme.

Condicció històrica, intimitat lírica, amor com a coneixement i poesia com a comunicació són els fils que tramen tota aquesta obra que ara podem llegir amb plenitud i goig en aquesta edició que s'enceta amb l'altre ull que vigila, el del corb, però el de la pintora i companya; el del paisatge que els fa de niu, però el del cant que no reposa.